

Suuremõisa pargi rekonstrueerimine

Kristiina Hellström 2016

Hiiumaa Ametikool tellimisel ja Keskkonnainventeeringute Keskuse (KIK) rahastamisel valmisid 2014. a *Suuremõisa pargi muinsuskaitse eritingimused rekonstrueerimisprojekti koostamiseks* ja *Suuremõisa pargi rekonstrueerimise põhiprojekt*, mille koostas maastikuarhitekt Kristiina Hellström. Põhiprojekti ehitiste ja väikevormide osa koostas arhitekt Keiu Tulev, DAGOpen OÜ.

KIK rahastas ka 2016. a alanud pargi rekonstrueerimistöid, mis hõlmasid Hiiumaa Ametikooli hallatavat ala, Tagaparki (lossi taga) ning Pühalepa valla maid – tiikide ümbrust ja ala Paviljonimäest jõeni. Raiuti surnud ja surevaid, samuti vaateid varjavaid puid ning eemaldati pargimüüre või väarikaid põlispuid ahistavaid noori vahtraid. Koristati varem pikalikukunud puid ning tiikidest veeti välja suured murdunud oksad.

Mahavõetud vanade puude – enamasti saared, sekka mõni tamm ja jalakas – siledakslõigatud kändudel saab lugeda aastarõngaid ehk puude vanust. Nii Tagapargis kui tiikide ümbruses olid jämedamad puud 170-180 aastat vanad.

Kokku võeti maha üle 230 puu. Suurem osa kände Tagapargis freesiti maapinnaga tasaseks hõlpsama hoolduse huvides. Valla maal kahjuks selleks tööks raha ei jätkunud.

Raietöid tegi Pärnu perefirma OÜ Kuusk AE, kus töötavad kutsetunnistusega arboristid ja raietöölised. Kutsetunnistusest tähtsamgi on kogemus parkide korrastamisel ning suur huvi ja armastus puude vastu. Kõitega roniti kõrgele puude otsa nii ohtlike puude jupphaaval langetamiseks kui kuivanud okste lõikamiseks teede ja radade kohalt.

Kevadel istutati Tagapargis puid ja põõsaid. Neid töid tehti osalt Hiiumaa Ametikooli õpilaste praktika raames ning osalt kooli igakevadiste talgute käigus, kus osales ka MTÜ Suuremõisa loss. Asendamaks mahavõetud vanu puid istutati läänepärnasid, harilikke jalakaid, harilik pärn ning hobukastaneid. Püramiid-elupuu sai noorema järglase sordist 'Holmstrup'. Pargiteede äärde on istutatud põõsarühmi – sireleid, sarapuid ja lodjapuid.

Lossi tagafassaadi ja terrassi vahele rajasid Hiiumaa Ametikooli õpilased roosipeenra vastavalt projektile. Seal kasvavad nüüd vanaaegsed põõsasroosid, sh valge roos 'Maxima', mida leidub ka Suuremõisa küla aedades ja Putkaste mõisapargis. Musta leedri rühmad on istutatud põhjapoolse pargivärvast kahele poole, asendamaks ehitustööde käigus hävitatud põõsaid. Mis ajast see seemnetega kergesti paljunev liik siin kasvanud on, pole teada, kuid võibolla juba Rootsi ajast, sest taim oli Rootsiski levinud juba keskajal. Ka Saksamaal on must leeder juba aastatuhandeid olnud üks tähtsamaid ravimtaimi.

Kahjuks ei jätkunud seekord raha Tagapargi ajaloolise teedevõrgu taastamiseks, mis on mullakihi all veel täiesti olemas. Ka Pühalepa valla maadel said tehtud ainult hädapärased raietööd.

Tegemata jäid istutustööd ja teabetahvlite uuendamine, rääkimata paviljoni taastamisest.

Koostöös Ametikooliga võib osaliselt teoks saada projektis ette nähtud õunaia taastamine ning sümbolises mahus „renessanssaiia“ markeerimine – kaks ruudukujulist kvartalit õunapuudega, mis on sõstrahekiga ümbritsetud.

Huvitav oleks taastada ja eksponeerida ajalooline köiepunumiskoridor, mis on sirge, praegugi peaaegu puudeta aasakoridor – 8 m lai ja 270 m pikk. Näidatud on see juba 1830. a plaanil (Reperbahn) ning inventeeriti lageda alana veel 1978. a.

Arvestades maastikupargi vähest külastuskoormust, ei ole mõisaaegset teedevõrku planeeritud taastada. Kavandatud on muruteede süsteem, mis osaliselt järgib vanu pargiteid ning juba sissetallatud radu. Neid tuleks suve jooksul korrapäraselt niita. Muruteed kulgevad läbi puistute huvitavamate osade, möödudes tähelepanuväärsetest üksikpuudest ja puuderühmadest ning pakkudes ilusaid vaateid nii pargile, jõe kui kauguses lossile.

Paraku ei toimu midagi RMK hallataval ülejäänud pargialal (ligi 32 ha), kuigi projektiga on ka seal ette nähtud raied, istutustööd ning väikevormide paigaldamine.

2016. a ilmunud Eesti parkide almanahhi 4 numbris (väljaandjad Keskkonnaministeerium ja Muinsuskaitseamet) on Kristiina Hellströmi pikem artikkel Suuremõisa pargi ajaloost ning ka rekonstrueerimisprojektist.

Joonisel on näidatud Suuremõisa pargi rekonstrueerimise skeem. Punased täpid tähistavad uusistutusi ja rohelised jooned planeeritud muruteid.

